

ΣΕ ΒΙΒΛΙΟ η κοινωνική ζωή των Μικρασιατών προσφύγων στον Πειραιά

Παράγκες της αλληλεγγύης

Μιλάει στην «Ε» η Ρενέ Χίρσον-Φιλιππάκη καθηγήτρια στην Οξφόρδη, που μελέτησε δύο χρόνια τις γεγονιές της Κοκκινιάς

ΕΥΝΕΤΕΥΣΗ

Να παίρνεις οδόκληρη τη ζωή σου κι ό,τι χωράνε μια - δύο βαθιές και να αφήσεις τόπο και μάλιστα κατόπιν διεθνούς συνθήκης, όπως αυτά τα Λαζάνης, σημαίνει πολλαπλά πράγματα.

Ο ξεριζωμός σου θα περάσει αναγκαστικά μέσα από την μετακίνηση της Ιστορίας. Θα γίνεις μάρτυρα στη σχολεία του μέλλοντος. Θα καταγραφείς ως «προσφυγικός πληθυσμός».

Στα μέσα της δεκαετίας του '20, οι μια φωνή φωνιά του Πειραιά, ξεριζώσαν μια γειτονιά Ελλήνων της Μικράς Ασίας.

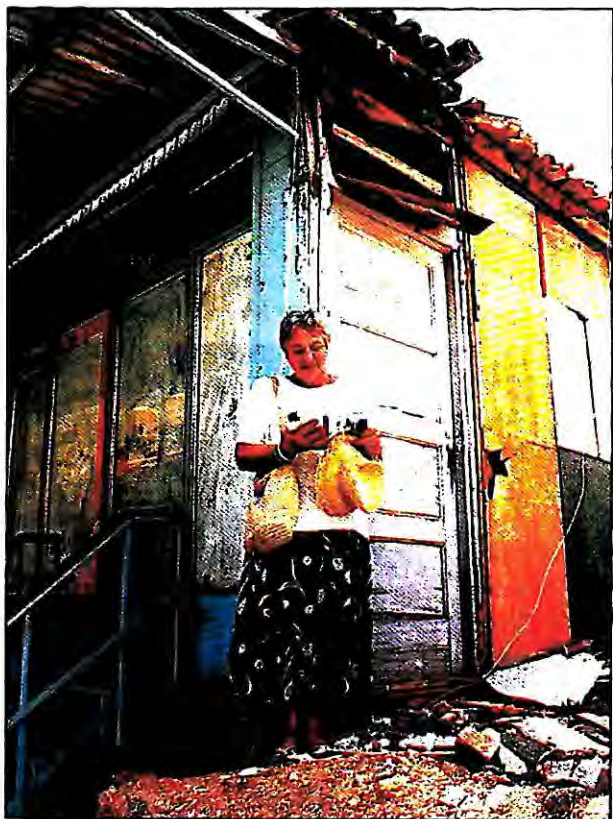
Η κοινωνική ανθρωπολόγος Ρενέ Χίρσον-Φιλιππάκη έζησε για δύο χρόνια (1971 -1972) μαζί τους, στις γειτονιές της Κοκκινιάς. Ισχυρά στα σπυριά και τις ζωές τους, καταγράφηκε και ερεύνησε την ελληνική εκδοχή της ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας το 1922-23.

Δεκαεπτά μήνες η ερευνητήρα μελέτησε τους οικογενειακούς θεσμούς, τα ήθη και τα έθιμα, τις στεγαστικές και οικονομικές συνθήκες τους, τις προτιμήσεις να εγκατασταθούν σε ένα τόπο που στην αρχή τους θεωρούσαν «Τουρκοί».

Η έρευνά της εκδόθηκε αρχικά στη γαλλικά (1989) και πέρασε στα ελληνικά με τον τίτλο «Κληρονομία της Μικρασιατικής Καταστροφής» από το Μετσόριο Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης υπό την επίβλεψη μεταφράστριάς, με επιστημονική επίβλεψη και επίσημη της Ελλάδας Χουρμούζιδου και της ανθρωπολόγου Βασιλικής Χρυσάνθοπούλου.

Η συγγραφέας μιλά σήμερα στην «Ε» για την πραγματική δουλειά της, τους ανθρώπους που προσέλαβε να παρατηρήσουν και να στείλουν αντίστοιχά της τομεία, αλλά και πολλούς αιτίες, με κριτικό γνώμο κριτικό στην θεμελίωση της στήριξης για τον νοικοκυριό των προσφύγων. Μιλάει, όμως, και για τις εθνικές διαφορές Ελλάδας - Τουρκίας που πρέπει να ξεπεραστούν αλλά και για τις σύγχρονες «εθνοκαθάρσεις».

«Οι εθνοκαθάρσεις δεν υπηρετούν μακροπρόθεσμα την καλύτερη σχέση των σχέσεων μεταξύ των εθνικών κρατών»

Ρενέ Χίρσον-Φιλιππάκη: Το ξεριζωμό έδει παντού καταστρεφτικές κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ

Η Ρενέ Χίρσον-Φιλιππάκη γεννήθηκε στο Κεϊν Τσούν της Νότιας Αφρικής, Σπούδασε Γεωγραφία και Κοινωνική Ανθρωπολογία. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στις ΗΠΑ και την Οξφόρδη Υπήρξε τακτική καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου Σήμερα διδάσκει στην Οξφόρδη
 • Το βιβλίο της Ρενέ Χίρσον-Φιλιππάκη θα παρουσιαστεί σε ειδική εκδήλωση από τον δήμο Νίκαιας Στελίο Μπενεττά και το ΜΙΕΤ την Τετάρτη 9 Νοεμβρίου στις 7.30 το απόγευμα στην αίθουσα της Ένωσης Σμυρναίων Νίκαιας Πειραιά (28ης Οκτωβρίου και Π. Νικολαΐδη, στη Νίκαια) Στην εκδήλωση θα μιλήσουν η συγγραφέας, ο καθηγητής Σύγχρονης Ιστορίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Γιώργος Μαργαρίτης, ενώ θα συντονιστεί ο φωτογράφος-ερευνητής Βασίλης Βασιλειάδης

επιχειρηματικές και οικονομικές δραστηριότητες στην Κοκκινιά την εποχή εκείνη, με την οικογένεια τη σχέση των δύο φύλων, την οικιακή ζωή, τη ρηθ και τα έθιμα των παιδιών, το προξενικό, την προίκα, τις φοιτητικές ενδιαμέσους και τις πραγματικές γέφυρες από το θάνατο. Ανάγει τη ζωή της παλαιάς γειτονιάς και την αναπτυσσόμενη δημοκρατική τάξη του μεταρρυθμιστικού στοιχείου, αλλά και της σκληρής αριστοκρατικής πολιτικής του πελοποννησιακού. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον ήταν ο ρόλος της ανάλυσης: μνήμη στη δημιουργία έντασης (αίσθησης) μιας ιδιαίτερης ταυτότητας των Μικρασιατών».

Ποια είναι τα βασικότερα δημογραφικά, οικιακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των προσφύγων πενήντα χρόνια μετά την εγκατάστασή τους στην Κοκκινιά;

■ «Την εποχή της διαμονής μου στην Κοκκινιά, ήταν αδόξη μια υπερβιωμένη περιοχή, πυκνοκατοικημένη, με πολλές ελλείψεις (όμοια σχολεία χωρίς αναγκαία ύλη, άποροι άνθρωποι). Παρ' όλα αυτά, άνοιξε μια όμορφη εικόνα με τη γαλήνη βραχίονα σπίτι, τις αυλές με τις γλάστρες, τα καθίστα και αυστηρές πεζοδρομίες. Ο ρόλος της γυναίκας στη συντήρηση της κοινωνικής τάξης στη θεσμολογική παράδοση, στην ανακατανομή των αξιών, στη συγκρότηση της ζωής της γειτονιάς ήταν χαρακτηριστικά των προσφύγων. 50 χρόνια μετά την εγκατάστασή τους».

Καταγράψατε την καθημερινή ζωή σε μια νοοκία με πολλές ιδιομορφίες, αριστερά φρονήματα, κατά κόρον, δικτατορία, χαφιεδισμό. Ποια είναι τα πολιτισμικά στοιχεία που έφεραν μαζί τους οι Μικρασιάτες και πώς τα οποία καθόρισαν να επιβιώσουν υπό αυτές τις συνθήκες;

■ «Είχαν μια ισχυρή πεποίθηση για την αξία της παράδοσής τους ή έτσι διατηρούσαν τα πολιτισμικά στοιχεία παρ' όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν μετά το διαζύγιό τους. Αν και μεγάλη μερίδα των προσφύγων στα αστικά κέντρα ήταν περιθωριοποιημένη από την υπολοιπή κοινωνία, με οικονομικές και οικιακές στερήσεις, καταβόθισαν να δημιουργήσουν συστηματοποιημένες γειτονιές βάσει της αλληλεγγύης, της συνεργασίας και την προώθηση σε γειτονίες μεταξύ τους».

Με ποιον ή με ποιους σημερινούς πληθυσμούς που εξαπαράχονται σε μετανάστευση μοιράζονται οι συγχρόνοι οι πρόγονοί της Μικράς Ασίας;

■ «Από μια εθνική ηγεσία στην Μικρασιατών δεν αναφέρονται με εύλογη πληθυσμολογία, εκδόση η μόνιμη εγκατάστασή τους έγινε το 1923 κινείται διεθνώς συμφωνίας (Συνθήκη Λοζάννης). Τα συγχρόνα φαινόμενα των προσφύγων αντιμετωπίζονται διαφορετικά, με έλλειψη στην επανεισαγωγή, από ένα πιο εξαπλωμένο διεθνές νομοθετικό πλαίσιο. Έχει, όμως, πολλά κοινά στοιχεία με παλιότερη ή νεότερη πληθυσμολογία που προσφύγει ένα σημείο αναφοράς για μεταγενέστερες μαζικές μεταναστεύσεις, π.χ. Πακιστανών - Ινδία - Πακιστάν. Και αποδοχεται το ξεριζωμό

έχει πέναντί καταστροφικές κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες».

Ο επιστημονικός που ακολουθεί αυτή τη μέθοδο στην έρευνά του, αντιμετωπίζει τον κίνδυνο του υποκειμενισμού λόγω της ταύτισης με το αντικείμενο της έρευνάς του;

■ «Κατά τη γνώμη μου δεν αποκλείεται ο υποκειμενισμός στην έρευνα, εκτός ο ίδιος ο ερευνητής πάει ενεργό ρόλο στην έρευνα και αναδράμει στα αποτελέσματά της. Όμως η ποιότητα της δουλειάς πάντα στηρίζεται στο τι έργο, στην ειλικρίθειά του ερευνητή».

Μιλάτε για την ανάγκη «επέρρασης των εθνικών διαφορών» μεταξύ των δύο πλευρών του Αιγαίου. Πιστεύετε ότι στις μέρες μας το «μάθημα της προσφυγιάς» δίδασκε ακόμα;

■ «Το «μάθημα της προσφυγιάς» αγόρα διάφορα επίπεδα. Στο τελευταίο βιβλίο μου, που είναι μια επιμέλεια με τίτλο «Crossing the Aegean», τα γράμματα διακεκριμένων συγγραφέων εξετάζουν τις συνέπειες της ανταλλαγής των πληθυσμών για τις δύο χώρες, από πολλές πλευρές με βάση τη διεθνοποίηση. Αποδεικνύεται ότι το κόστος είναι βραχυπρόθεσμα για τις δύο πλευρές. Η μετακίνηση, όπως έχει εξομαλυνθεί για την επίλυση των συζητήσεων και των διαφωνιών με διακοπή της του κόσμου, από την περυσινή Ελλάδα και Τουρκία, δεν επιτρέπει μακροπρόθεσμα την καλύτερη των σχέσεων μεταξύ των εθνικών κρατών».

Πόση και ανθρωπιστική, πολιτισμική και πολιτσοδομικός σχεδιασμός. Στο βιβλίο σας μιλάτε για «πολιτισμική ερημνιά της ζωής στην Κοκκινιά».

Πώς διατηρήθηκαν όλα αυτά μαζί;

■ «Η κοινωνική Αθήνα ποτέ μου είναι ελαττωματική και αναπτύσσεται από μια αίσθηση προσηγορίας και απειράσιμης η ιστορική προέλευση των ανθρώπων. Ενώ εξετάζει όλες τις πλευρές της ζωής μαζί και τις μετέπειτα αλληλεπιδράσεις. Η μελέτη μου αναφέρεται με τις